

Az utolsó bölény – Karizs Béla (1930–2001)

Winkler Gábor dr.

Régi adósságomat szeretném törleszteni – magamnak. Évekkel ezelőtt elhatároztam ugyanis, hogy papírra vetem egyik legkedvesebb magyar énekessemel kapcsolatos emlékeimet. Könyvként terveztem, de a szándék – egyelőre – megvalósulatlan maradt. Nem rajtam múlt, a körülmények hozták így. S hogy miért e készítés? Azért, mert azt gondolom, életpályája az adottság/tehetség és a szorgalom igaz példája. „Papírokhoz szokott”, az ilyen-olyan bizonyítványokat a teljesítményhez képest sokszor többre becsülő korunk sommás megítélése szerint nem volt akadémiaát végzett művész. Nem volt „kottista”, nem a lapról olvasás vagy a gyors szereptanulás volt az erőssége. Mindezzel szemben állt a hatalmas vivőerejű, olaszosan csengő hang, a fényes felső regiszter, a minden vokálisra igaz, tiszta, érthető szövegmondás és a szorgalom, a szerepnek való megfelelés maximális igénye. S ami ezzel jár, az operalátogató közönség tisztelete.

Legyen szabad néhány gondolat erejéig felvillantani annak a művésznak az emlékét, akinek az Operaház hétköznapjaiban betöltött szerepét, értékét az operalátogatók

tábora igazán csak visszavonulását követhetően ismer(het)te fel. Írásommal szeretnék emléket állítani az Operaház kitűnő drámai szopránjának, a munkáimat tanácsaival oly sokszor segítő, pályájától viszonylag korán visszavonult *Dobránszky Zsuzsának* is, aki megtisztelt azzal, hogy a barátjává fogadott.

Kevés olyan művésze volt, van az Operaháznak, akire már életében annyi találó jelzőt aggattak művésztársai, mint a kivételes hangú adottságokkal, a ma oly ritkán hallható erőteljes, minden zenekari tuttin diadalmaskodó, „igazi” hőstenor hanggal, fényes felső kvinttel rendelkező tenoristára, *Karizs Bélára*. A címben szereplő jelző a közelmúlt legkiválóbb operakritikusa, *Abody Béla* egyik írásából származik,¹ ám nem az egyetlen epiteton ornans. Olaszos hangképzése és éneklése alapján számos művésztársa – neve elferdítésével – még ma is „Cariggióként” említi, de magára sokat adó, elegáns megjelenése és már-már túláradóan udvarias viselkedése folytán mondták „Királyi Karizs Bélának” is.² Egy ma sokszor „békeidőként” aposztrofált, olykor „visszasóhajtott” kor megtestesítője volt.

Budapesten született 1930. augusztus 28-án. Már középiskolás éve alatt a színpad mellett kötelezte el magát. Előbb *Rózsashegyi Kálmán* színiiskolájában tanult, majd a Színművészeti Akadémián szerzett diplomát. Pályáját 1953-ban a Fővárosi Operettszínházban kezdte, majd 1957 és 1962 között a kecskeméti Katona József Színházban játszott többnyire prózai szerepeket.^{1,3} E színészi gyakorlatát jól kamatoztatta később az operaszínpadon is. 1962-ben visszatért az Operettszínházba, innen szerződött az Operaház 1963-ban, ahol a *BOHÉMÉLET* néhány szavas Parpignoljaként debütált. Eleinte comprimario (kiegészítő) és karakterszerepeket énekelt – Bardolf (*FALSTAFF*), Doktor Blind (*A DENEVÉR*), Ruiz (*A TRUBADÚR*), Gaston (*TRAVIATA*) stb. –, hangbeli adottságai azonban hamar feszegetni kezdték e szerepkör határait.

Az *AIDA* hírnökeként pl. magát visszafogva is rendre túlharsogta a főszerepet éneklő tenoristát, amit tetézt, hogy a rendezések többségében a hírnököt a színpad elejére érzéztetik, míg a király és kísérete, köztük a leendő hadvezér, Radames is hátrább áll. Ebből az időből származik emlékezetes mondása: „látjátok, én biztos C-vel a torkomban hírnök vagyok, míg ennek a Radamesnek a B-je is inog.”² (Mondata utalás a Radames-románcot záró B hangra, amelynek kottahú, piano-forte-piano megszólaltatásába sok énekesnek beletört már a bicskájá.)

Bár kétségtelen, hogy a nagy kiugrást a *TURANDOT* 1969. januári új beállása hozta meg számára – amelyben *Dobránszky Zsuzsa* (címszerep), *Szabó Rózsa* (Liu) és *Supala Kolos* (Timur) partnereként Kalafként lépett színpadra^{1,3,5} –, már egy évvel korábban, *Weil* *MAHAGONNY*-jában megkapta a második szereposztás főszerepét, Jim Mahoney igényes és színészi ábrázolás tekintetében sem könnyű figuráját. (Az első szereposztásban a Ház egyik vezető tenoristája, *Szőnyi Ferenc* énekelte a szerepet és *Karizs* az összevetésben egyáltalán nem vallott szégyent! A színlapokat böngészgető olvasók kedvéért jegyzem meg, hogy – *Major Tamás* „lekettőzéseként” – ráosztották a Beszélő prózai szerepét is, s színpadi gyakorlatának köszönhetően ebben is kitűnően helytállt.)

Mint *Karizst* csaknem valamennyi vezető szerepében, ebben is alkalmam volt élőben hallani a színpadon. Színészi múltja nagyban segítette, hogy játékban is „hozza” az egyszerű favágóból szerény

meztakarításával hirtelen pénzesnek tűnő vagányt, meg a szerencsétlen fogadása révén egyetlen perc alatt koldusbotra jutó és a villamoszék árnyékába kerülő kisembert. A songokból és párbeszédéből építkező darabban Mahoney-nak lényegében egyetlen szólószáma van, amit az arizonai sivatag felé száguldó tájfun érkezésekor énekel. (*Görgey Gábor* fordításában: „Mélyen Alaszka ósvadonában, / mindig hóban meg jégben / mi négyen barátok vágtuk a fát, leúszattuk a folyón”⁶) Ám ez a nagyrészt váltóhangokon futó néhány sor drámai megszólaltatást igényel, egyszerre felelevenítve a múltat és a még nem ismert, de félelemmel teli közeljövőt.

Sikeres helytállása eredményeként kapta meg Kalaf szerepét, amolyan „próbáljuk ki” alapon. Ezekben az években ugyanis – miközben maga nem koptatta az akadémia padjait – „külső segítőként”, a tenor szólamok beéneklésével rendszeresen részt vett az operatanszakos hallgatók félévi és év végi vizsgaelőadásain is. E vizsgákon – egy-egy jelenet vagy felvonás erejéig – énekelte Radames és Manrico szólamát is, így a Ház vezetése elérkezettnek látta, hogy egész estés szerepben is megmérettethesse magát. Az „új” *TURANDOT* fényesen sikerült. Mind a címszereplő, mind a tenorista hatalmas közönség- és szakmai sikert aratott. *Karizs* ezt követően – *Szőnyi Ferenc* szerepkörváltásával, *Pálos Imre* visszavonulásával, *Járay József* mesterkéltséggel perbefogásával és elítélésével – csaknem két évtizedre itthon a szólam első számú birtokosává vált (*Simándy* már korábban visszaadta a szerepet). *Molnár András*, majd *Bándi János*, később *Kis B. Attila* belépéséig több felújításon is ő alakította az ismeretlen herceget.

Kalaf-alakítása revelációszámba ment. A szerep olyan részletei is megszólaltak, amelyeket korábban csak sejteni lehetett, legfeljebb felvételeken lehetett hallani. Évekkel később, amikor a londoni Barbican Centerben tartott nagy sikerű koncertelőadás után *Sass Szilvia* két előadás erejéig itthon is fellépett Turandot szerepében,⁷ a tenorista vállalta, hogy e két előadás kedvéért megtanulja *Franco Alfano* első,⁸ hosszabb, nehezebb és ezen alkalmakat leszámítva csak elvétve megszólaltatott, sokak véleménye szerint – ezt osztom magam is – az ősbemutató dirigense, *Toscanini* által preferált, s ma rendszeresen játszottnál igényesebb befejezését. Az előadás nagy közönség-sikert aratott. Hazai zenei életünk alig megbocsátható mulasztása, hogy e zenetörténeti esemény nem került rögzítésre. *Sass* szerepformálását szerencsére őrzí a londoni előadásról készített kalózfelvétel – ott *Bonissolli* volt a partnere –, ami utóbb hanghordozón is

hozzáférhetővé vált. Ezen ún. első Alfano-verziót egyébként a londoni előadást leszámítva a mű egyetlen eddig közforgalomba került teljes hangfelvétele sem tartalmazza, részletként is csak egy, a polcokról régen lekerült bakelitlemezen, *Josephine Barstow* Salome, Turandot, Médée, Véc Makropulos final scenes c. lemezén, a Decca forgalmazásában megjelent kiadványon volt hallható. Ezért is nagy hiányosság a hazai előadás rögzítésének elmaradása.*¹

Az 1969-es év nyara újabb megérdemelt sikert hozott, ezúttal „nagyoperett” főszerepében. A nyári kulturális élet egyik attrakciójaként „A mosoly országát” tűzték műsorra a Margitszigeti Szabadtéri Színpadon, Liza szerepében a fénykorában lévő *Ágay Karolával*, Hadfaludy Feriként *Löte Attilával*, Mi szerepében *Szabó Rózsával*, Csang nagybácsiként *Bilicsi Tivadarral*. A *Bródy Tamás* vezényelte előadás Szu Csong szerepére eredetileg a német színpadokon sikereket arató, de pályáját egykor Budapesten kezdő *Gafni* (eredetileg *Vári-Weinstock*) *Miklóst* szerződtették. A művész meg is érkezett, próbált, ám a premier előtt két héttel lemondta fellépését. A rövid próbaidő ellenére *Karizs* vállalta az előadás megmentését, és ismét nagy tapsot aratott. A látványos díszletekkel, nagy létszámú tánc- és énekkarral színpadra vitt előadásorozat egy év múlva megismételték, ekkor *Lizát Németh Marika*, Csang nagybácsit *Radnay György* énekelte, Szu Csong szerepét ismét *Karizs Béla* kapta és vitte sikerre.

A TURANDOT meghozta számára igazi szerepkörét is, a spinto és drámai tenor szerepeket, olyannyira, hogy rövidesen operaházunk vezető hőstenorja, az olasz „tenore robusto” szerepkör megtestesítője lett. Miközben továbbra is énekelt karakterszerepeket, megkapta a MANON LESCAUT Des Grieux lovagját, majd az első nagy Verdi-hőst, A TRUBADÚR Manricóját. A slágerszám, a III. felvonásbeli stretta eredeti fekvésben, záró magas C-vel történő megszólaltatása nem jelentett számára problémát. „Ját-szi könnyedséggel harsogta... Szilaj, erőteljes volt; mindig, minden helyzetben »létező«” – írta az előadásról szóló kritikájában *Abody Béla*.⁴ Nem ritkán ismételnie is kellett az áriát, a záró C akkor is diadalmasan szólt. E magas

hangjára különösen büszke volt. „Aki nem tud arabusul, ne beszéljen arabusul” – mondogatta a próbák szünetében, arra célozva, hogy akinek nincs meg, vagy csak bizonytalanul jön ki ez a hang, ne is próbálkozzon megszólaltatásával.⁹ Mentés volt az oly sok énekest, különösen tenoristákat kísérő allűröktől. Nem fedte torkát vastag sállal, nyugodtan szivarozott, sztorizott társasággal körülvéve előadások előtt.²

Az énekesek azon csoportjához tartozott, akik színészként is élték a figurát. Canióként pl. megcsalátása feletti fájdalomában nem egyszer úgy megszorította a Neddát alakító énekesnő karját, hogy azon bizony napokig kék foltok maradtak egy-egy előadás után. Máskor, ha elfogta a színpadi szituáció megkövetelte indulat, képes volt úgy végigsöpörni a kellékasztalon, hogy az arra állított poharak, tálak szanaszét repültek, nemegyszer a zenekari árokban kikötve. Játékra való összpontosítását partnerei vegyes érzelmekkel fogadták. Volt, akit zavart, mások azonban cseppet sem bánták.¹⁰ Sőt, szívesen léptek föl vele, mert minden színpadi cselekedete a darabbeli szituációból fakadt. Nála soha, semmi sem volt mesterkéltné.

Színészi gyakorlata olykor a nézők számára többnyire – szerencsére – észrevétlenül maradó színpadi „üzemzavarokon” is átsegítette. A VÉGZET HATALMA Alvarojaként pl. az Erkel színházbeli rendezés szerint a csizmaszárba rejtve kellett színpadra vinnie azt a pisztolyt, ami eldobva véletlenül elsül, s a szerelmes férfi szándékával ellentétesen, halálra sebzí szerelmese apját, az idős Calatrava grófot. Nos, egy alkalommal a kellékfegyver az öltözőben maradt. *Karizs* ezt észlelve, fokozatosan az oldalfüggöny elé „játszotta magát”, majd az ominózus résznél a nézőtérnek hátat fordítva, mint ha ott lenne, kezével pisztolyt formálva eljátszotta elhajítását. Így az ügyelő által elsütött tartalékpisztoly „találhatott”.² Lélekjelenléte máskor a Tosca záró képében volt segítségére. Talán spórolási, talán biztonsági okból – nehogy az össze-vissza elsütött fegyverekből sorozatlövés hangozzanak föl – a budapesti előadás kivégzőosztagában csak egy puskában volt patron. A kivégzést vezénylő tiszt kardsuhintására ennek eldördülése jelentette az osztag tűzét. Nemegyszer előfordult azonban, hogy a töltött puskával bevonuló

*¹ A kézirat leadását követően jelent meg a Warner Classics *Sir Antonio Pappano* vezényelte TURANDOT-felvétele *Sondra Radvanovsky* (címszerep) és *Jonas Kaufmann* (Kalaf) közreműködésével, amely világszerte kiadványként tartalmazza a teljes, eredeti Alfano-féle befejezést. A felvétel további érdekessége, hogy Altoum császár kis szerepét napjaink ünnepelt baritenorja, *Michael Spyres* szólaltatja meg. (A szerző)

statiszta izgalmasában, vagy mert megbotlott, már a bejövetelekor meghúzta a ravaszt. Így az est Cavaradossiján és ügyelőjén múlt, hogy nevetségbe fordul-e a drámai szituáció – a főhős, puskadurranás nélkül elterül –, vagy figyelve a zenét, a lövés taktusára esik össze. Nos, *Karizs* egy ilyen alkalommal pontosan a szükséges pillanatban hanyatlott a színpadra, mert az ügyelő is résen volt, s a kotába beírt helyen eldurantotta a nála lévő tartalékpuskát.

A színészi átélés eredményeként esetenként előresietett énekszólambában is, ilyenkor a karmesternek és szereplőtársainak ugyancsak igyekezniük kellett, hogy lépést tartsanak vele. E tulajdonságát maga is ismerte és nagyon ügyelt rá, hogy minél kevésbé ragadtassa el magát. Egy kedves történet is őrzi erre való törekvését. Az egyik zajos sikerű TRUBADÚR-előadás után, a függöny előtt hajlongva így fordult az este vezénylő karmesterhez, a mindenki által csak *Gidaként* becézett *Kórodi András*hoz, a Ház első karmesteréhez. „Ugye, *Gidám* – kérdezte *Karizs* – ma jól együtt voltunk?” „Hogyne, *Bélám* – felelte a szarkasztikus humoráról ismert dirigens – együtt voltunk – a színlapon.”²

Az Operaház egyik vezető énekeseként is szívesen kirándult a könnyedebb műfajba. Egy alkalommal elvállalta Vogelgesang operaénekes megformálását a HÁROM A KISLÁNY szentendrei szabadtéri előadásán. A figura tulajdonképpen mellékszereplő, Schubert barátainak egyike, ám *Karizs* kedvéért megtoldották szerepét néhány betétszámmal. Nos, a tenorista hangja olyan erővel csendült föl, hogy énekszámait csak a színpad mögül, csaknem a tér sarkából énekelve szólaltathatta meg. Mondogatták is a nézők, ha az igazi *Schubert* hallhatta volna, hogy így is elő lehet adni e dalokat...

Megrendítő erővel jelenítette meg a PIKK DÁMA játékszenvedélytől elvakult Hermanját, a féltékenységébe beleőrülő Otellót, a BORISZ GODUNOV köpönyegforgató intrikusát, Sujszkijt, vagy a férfibecsületén esett foltot vérrel lemosni kívánó Caniót. A legtragikusabb Bánk volt, akit valaha láttam színpadon. Nem annyira a népe sanyargatását megbosszuló Nagyúr, hanem az *Erkel*-mű eredeti változatának inkább megfelelő, megtört, megaláztatásáért önváddal küszködő férfi állt bosszút a királynén.

Kópésan arisztokratikus *Jupi papa*, azaz *Jupiter* volt *Offenbach* ORFEUSZ AZ ALVILÁGBAN darabjában, s a címszerep megformálásával egyik legnagyobb sikerét aratta

a szerző másik operettje, a KÉKSZAKÁLL *Felsenstein*-féle változatának budapesti színrevitelekor. Hangjával e szerepekben sem takarékoskodott. Nem is tudta megállni a Popolanit játszó *Melis György* az előadás kriptajelentében, hogy fennhangon meg ne jegyezze: „csinos hangja van”. Bemondása olyan sikert aratott, hogy beépítették a szövegkönyvbe, s a későbbi előadásoknak is részévé vált.

Karizs az Operaház egyik legmegbízhatóbb művésze volt, előadást mindössze egyetlen alkalommal mondott le. Szent volt a számára az előadás, sohasem fordult elő, hogy próbán felkészületlenül vagy késve jelenjen meg. Nem halmozták el elismerésekkel és nem kényeztette el a hanglemezipar sem. „Neki csak hangja van...” – emlékeztetett rá *Abody*.¹¹ Életében mindössze két díjat kapott: 1978-ban Liszt-díjjal, 1988-ban Érdemes Művész címmel honorálták művészetét. Kritikusai hol hangja „sírós jellegét” kifogásolták, hol hangképzése, éneklése korábbi stílust képviselő voltát rótták fel. S bár mindkettőben van igazság, nem tagadható: hangfenomén volt, ami csak a *Lauri-Volpik*, *Pertilék*, *Martinellik*, *Laczó Istvánok* sajátja. Nem érdem, nem hátrány. Adottság, ami erénnyé válik, ha jól sáfárkodnak vele. Egy korábbi korszak énekes legendái voltak példaképei, az ő hangfelvételein pallérozódott, ezt vitte tovább.

Ma már elmondható: az őt megillető elismerések elmaradása nem a fentiek, sokkal inkább a fennálló rendszerrel szembeni nem egyszer kritikus megnyilatkozásai számlájára írható. Suttogó hírek szóltak pályatársáról, akinek előmenetelét hátráltatta, hogy gyakran látták *Karizs* társaságában. Ő ugyanis sohasem tagadta katolikus hitét s a fennálló rendszerrel szembeni fenntartásait. Hiába, a rendszer éber őrei az Operaházban sem tétlenkedtek.

Bár több vonatkozásban is összesodorhatott volna bennünket a sors, személyesen sohasem találkoztunk. A véletlen, majd később a szándékolt érdeklődés azonban úgy hozta, hogy operaházi pályafutását első sikereitől kezdve végigkövethettem. Még a MAHAGONNY *Jim Mahoney*-ja előtt énekelt egy kis karakterszerepet. A szovjet zeneszerző, *Sosztakovics KATYERINA IZMAJLOVA* (korábban *KISVÁROSI LADY MACBETH* címmel játszott) operája másodszerposztásában szólaltatta meg a részeges muzsikot (az első szereposztásban *Palcsó Sándoré* volt a szerep).¹² Hangja átütő erővel szólt, első megszólalásával magára

vonta a néző-hallgató érdeklődését. A FALSTAFFBAN idővel Bardolfból a Ford által kiszemelt vőjelöltté, a tudálékos, fontoskodó jogásszá, Cajus doktorrá lépett elő. Kabinetalakítást nyújtott ebben is.

Számos TURANDOT-előadását végigültem. Ma is fülembe cseng a nyitó kép kórusjelenetében felhangzó mondat („Padre, mio padre” [magyar fordításban: „Apám, ó apám”]), amit hazai előadásokon addig alig lehetett hallani. Amit a kórus és a zenekari hangzás máskor elnyomott, most diadalmasan csengett. Hibátlan, feszültséggel teli volt a II. felvonás próbatétel jelenete is, mindössze a be nem írt diadalmas magas C-t hagyta ki. Amikor megtanulta a szerepet, nem engedték. Később, amikor már a birtokosa volt, ő nem erőltette. Sorra következtek a darab új, meg új beállításai, de a Turandot-Kalaf páros rendre változatlan maradt. „Lencsikém – mert Dobránszky művésznőt enyhén bandzsító, a közkedvelt Lencsi-babáéra emlékeztető szemállása alapján évődve sokszor így szólította –, megint összerúgtunk”- mondta ilyenkor. „Megint, Apó” – volt a válasz, mert a Lencsit mindig az Apó követte.¹⁰

Énekelt kevésbé „testhezálló” szerepeket is, mint a SÁMSON ÉS DELILA férfi főhősét, AZ ARANYKAKAS Gvidon hercegét, s A LOMBARDOK Arvinója sem volt a legsikerültebb alakítása. Ám feladatot sohasem utasított vissza. Mindenből megpróbálta a legjobbat kihozni. S bár mindkét figurát alakította, egy este sohasem szólaltatta meg a PARASZTBECSÜLET Turidduját és a BAJAZZÓK Canióját. Ma már nem kideríthető: ő kérte így, vagy egyszerűen a szereposztók szeszélye hozta.

Az AIDA-előadások biztos pontja volt Radamesként is. Külföldről érkezett vendégszereplő nemegyszer kifejezetten kérte a színháztól, hogy Karizs lehessen a partnere. Így tette ezt a világ legrangosabb színházaiban is szívesen látott bolgár alt, Alekszandra Milcseva is. A kettejük, valamint Déry Gabriella főszereplésével tartott nagy sikerű budapesti előadást rögzítette a Magyar Rádió is (ám műsoron sajnos ritkán szerepel).

A hang és a színészi játék egységét tekintve az egyik legjobb Otello volt, akit színpadon hallhattam. Miért emelem ki? Mert a mór hiteles megszólaltatása és megjelenítése egyaránt igen nehéz feladat. Egyfelől, színpadra lépésekor el kell harsognia a győzedelmes Esultatét (magyar szöveggel: Örvendj, népem), majd a szólam leglíraibb része következik, a Desdemonával énekelt szerelmi kettős.

Egyszer olvastam egy fejtegetést a szerepről. Írója azt taglalta, hogy Otello sikere sokban függ a belépő megszólaltatásától. Egyszerre kell sugározni a hadvezér erejét és férfiúi vonzerejét. El kell hitetnie, hogy olyan rettenthetetlen hős, akibe borszíne, idegen származása ellenére is őszintén beleszeret az előkelő fiatal velencei leány. Ezt az első megszólalást nehezíti ráadásul, hogy alakítóját a rendezések többsége valahol a színpad hátsó részén „hozza be”, miközben a zenekar is teljes hangerővel szól. Nos Karizs, miként az egész szerepet, hitelesen énekelte e belépő rövid, de kényes frázisait is.

Bár fölmerült, hogy kirándul a német hőstenor szerepkörbe is – hírek szóltak arról, hogy egy nálunk is népszerű, rendszeresen visszatérő olasz karmester a TRISZTÁN címszerepében szerette volna kipróbálni –, az elképzelésből nem lett semmi. Talán nem is baj. Vokális adottságai, biztos felső regisztere az olasz hősi szerepekre predestináltak. Talán egy francia operahőssel, A ZSIDÓNŐ Eleázerének megszólaltatásával mégis érdemes lett volna próbát tennie. A gyűlölet és a megbocsátás, a fanatikus hit, a kisebbség iránti elkötelezettség és a szülői szeretet között viaskodó apa hangban és színpadi megjelenítésben egyaránt igen összetett szerepének tolmácsolására itthon aligha akadhatott volna nála alkalmasabb művész. Akkor azonban a színház vezetése nem foglalkozott a – témáját tekintve politikailag-ideológiailag mindig kényesnek tartott – mű elővételével.

1992-ben vonult nyugdíjba, de ezt követően is vállalt előadásokat. Míg színpadra lépett, folyamatosan karbantartotta hangját, heti rendszerességgel vett énekórákat. Ének mestere ebben az időszakban Raskó Magda volt, az Operaház korábbi kitűnő szopránja. Az ő útmutatásával sajátította el a piano-technikát. A BÁNK BÁN első – kevésbé közismert, „Melinda, te égi név” kezdetű – áriáját pl. végig így énekelte, még inkább kiemelve a címszereplő felesége iránti szerelmét, ártatlanságába vetett töretlen hitét,⁹ nagy kontrasztot teremtve a magánember és az államférfi között.

71 éves korában, 2001. április 6-án érte a halál. Egy évvel később, posztumusz lett – megérdemelten, Melis György ajánlására, az örökös tagok titkos szavazása alapján – az Operaház örökös tagja. Hangfelvételeinek, legálább egy CD-nyi zenei anyagnak a kiadásával máig adós a hazai zenekultúra. Pedig forrás lenne bőven, hiszen

a Magyar Rádió őrzi a PIKK DÁMA, az AIDA előadásának, A TRUBADÚR és a TURANDOT áriáinak felvételeit, a Hungaroton kiadó A VÉGZET HATALMA, OTELLO és néhány

operett közreműködésével készített részleteit, s rendelkezésre áll a televízió által rögzített KÉKSZAKÁLL is. Talán egy évforduló alkalmat teremt majd e hiány pótlására.

IRODALOMJEGYZÉK

1. Szeghalmi: Karizs Béla halálára. Új Ember 2001; LVII(18): 2753. (2001. 05. 06.) <https://archiv.katolikus.hu/ujember/Archivum/2001.05.06/1105.html>
2. Török Géza, személyes közlés.
3. Jánosi I: 80 éve született Karizs Béla. Opera-Világ [Internet] 2010. 08. 30. (letöltve: 2023. 04. 04.) <https://operavilag.net/in-memoriám/80-eve-szuletett-karizs-bela>
4. Abody B: Trubadur. Új Tükör 1980; 17(23): 28.
5. Habemus Calaf! Momus [Internet] 2016. 01. 25. (letöltve: 2023. 04. 04.) <https://momus.hu/hangversenyek/operabemutatok/habemus-calaf-puccini-turandotja-az-erkel-szinhazban>
6. Kurt Weill: Mahagonny városának felemelkedése és bukása. TarjánGZ: Operaszövegek magyarul [Internet] (letöltve: 2023. 04. 04.) <http://tarjangz.eu/libretto/szovegek/mahagonny.txt>
7. Bóka G: „Csak olyan szereppel tudok azonosulni, ami a lelkemhez közel áll” – Sass Sylvia. Opera-Világ [Internet] 2009. 12. 04. (letöltve: 2023. 04. 04.) <https://operavilag.net/interjuk/sass-sylvia>
8. Fodor G: Operai napló – Turandot: Sass Sylvia. Muzsika 1984; 27(4): 38-41.
9. Póka Balázs, személyes közlés.
10. Dobránszky Zsuzsa, személyes közlés.
11. Abody B: Turandot, Bajazzók, Parasztbecsület Patanéval. Új Tükör 1982; 19(39): 28.
12. Kovács J: Sosztakovics: Katyerina Izmajlova. Magyar Állami Operaház, 1965. 20 p. https://en.mandadb.hu/common/file-servlet/document/683840/default/doc_url/12333.pdf